

KIKÖTŐI HÍREK

ANGOL

„Mindent számításba véve, papa, ezt fogják majd mondani – írta 1952 novemberében Gregory Hemingway az apjának –: írt néhány jó novellát, volt egy regénye is, és friss szemmel tekintett a valóságra. És tönkretette őt személy [...] életét. Szerinted melyik a fontosabb, te önző szar: a történetek vagy az emberek?” Bármilyen élesek is ezek a szavak, sok szempontból előrejelzik Ernest HEMINGWAY (1899–1961) megítélésének későbbi alakulását. A hallatlan népszerűség éveitől mára a legtöbb irodalmár valószínűleg csak néhány novellát (elsősorban az 1925-ös *A mi időnkben* kötet írásait) és egy regényt (az 1926-os *Fiestát*) sorolna a huszadik század eleji irodalmi modernizmus legkiemelkedőbb művei közé. Ami ezeken túl megmaradt a szerzőből (azt hiszem, ezzel is legtöbben egyetértenének), az szinte csak a heroikus, macsó „erős férfi” idejétmúlt és ellenszenves mítosza.

„A Kikötői hírekben az a legjobb, hogy csöppet sem szentimentális”
(Cate Blanchett, a Kikötői hírek című film szereplője)

„A Kikötői hírek arról szól, hogyan találunk közösségre az egyes emberek”
(Julianne Moore, a Kikötői hírek című film női főszereplője)

Ehhez képest talán meglepő, hogy éppen 2011-ben jelent meg a Hemingway-levelezés kritikai kiadásának első kötet a Cambridge University Pressnél, amely az 1922-ig tartó (sok szempontból legérdekesebb) időszakot dolgozza föl. Mindenekelőtt ide tartoznak a szerző első világháborús tapasztalatai. Hemingway fiatal kora miatt nem csatlakozhatott a katonasághoz (bár később sikeresen híresztelte, hogy harcolt is), s így vöröskeresztesként érkezett Olaszországba. Néhány héttel megérkezése után egy aknavető gránátja súlyosan megsebezte, miközben csokoládét osztott a katonáknak. Egy jó barátja így tájékoztatta Hemingway szüleit: „A légnymás azonnal megfosztotta az öntudatától és föld alá temette. Egy olasz férfi állt Ernest és az akna között. Ő azon nyomban meghalt, egy másiknak pedig, valamivel odébb, mindkét lábát elvitte a robbanás.” Azt hiszem, ezért igazán fontos, hogy közreadják e nehezen szerethető ember leveleit: többet érthetünk meg belőlük nemcsak a gyengeség, a kiszolgáltatottság Hemingway macsó szerepjátéka mögött rejlő tapasztalatáról, hanem talán általánosabban arról a traumáról is, amelyből a huszadik század kultúrája nagy részben született. „Minden, amit ismerek: a háború. A többi csak álmoknak tűnik.” – írta szüleinek a katonai kórházból, ahol lábsérüléseit kezelték.

A háború után Hemingway Párizsban telepedett le, és tagjává vált a századelő egyik legizgalmasabb nemzetközi irodalmi csoportjának. Közeli barátai közé tartozott Ford Madox Ford, Gertrude Stein, James Joyce és Ezra Pound (aki szerint „marha jó költő vagyok” – mint az egyik levélből kiderül), de kapcsolatban állt például F. Scott Fitzgeraldtal és Pablo Picassóval is. Híres találkozóhelyük, a Shakespeare and Company nevű könyvesbolt és könyvtár a huszadik századi irodalom egyik mítikus helyszíne. Minderről többet is remélhetünk megtudni a következő kötetekből.

P. G. WODEHOUSE (1881–1975) hasonlóan bizonytalan helyet foglal el a modern angol irodalom kánonában, mint Agatha Christie (vagy a magyar irodalomban Rejtő Jenő). A nagy klasszikusok báljára nem kapott még meghívást, de lassan évszázados töretlen sikere miatt pusztán divat-szerzőnek sem lehet nevezni. Wodehouse esetében azonban van egy rendkívül kellemetlen tényező: már a háború alatt fölmerült a vád, hogy kollaborált a nácikkal. A nagy komikus leveleinek újonnan megjelent gyűjteményes kiadása (Sophie Ratcliffe szerk.: *P. G. Wodehouse: A life in letters*, Hutchinson, 2011) leginkább amiatt tarthat számot érdeklődésre, mert segíthet jobban megértenünk, mit gondolt Wodehouse saját szerepéről, s egyáltalán a huszadik századi történelem szörnyű eseményeiről.

Utóbbi kérdésre röviden és durván azt válaszolhatjuk, hogy semmit. Már az első világháború (amelyet Amerikában vérszett át) sem érintette meg mélyebben: „a németeknek sikerült tökéletesen hülyét csinálni magukból” – írta; pedig sikerült azért más is. Az 1930-as években az író és felesége Franciaországban telepedtek le. Néhány idézet a Hitler hatalomra jutása utáni leveleiből: „Manapság senki nem akar háborút (1934); „Nem hiszem, hogy az elkövetkező harminc évben háborúba lehetne vinni Franciaországot (1935); „Lassanként úrrá lesz rajtam az érzés, hogy a világ soha nem állt még olyan messze a háborútól, mint éppen ma” (1939!). Nem sokkal az utóbbi levél megírása után megérkeztek a német katonák, és náci tisztak vették használatba a Wodehouse-villát. Az író egyik börtön-táborból a másikba került, míg be nem töltötte a hatvanadik életévét, amelykor után a külföldieket szabadon engedték a megszállt Franciaországban. Már „szabad” emberként fogadta el a németek felkérését, hogy készítsen szórakoztató rádióadásokat. Fogalma sem volt róla, hogy bármilyen ártalmatlan is, amit mond, az elkerülhetetlenül részévé válik a náci propagandának. Amerikai és angol rajongói őrjöngtek: egy brit képviselő azt javasolta a parlamentben, hogy ejtsék foglyul Wodehouse-t és végezzék ki. Haláláig nem tudta tisztára mosni magát. Mit lehet erre mondani? Ünnepeljük az író, aki józan maradt egy örült világban? Van olyan ártatlanság, ami már bűnös? Vagy fogadjuk el, hogy Wodehouse tényleg egy „írógép” volt (ahogy magát nevezte), amelyből a történelmi körülményektől teljesen függetlenül egyre csak dőltek a napsugaras, ragyogó komikus regények? „Úgy virul a művészetem, mint egy ausztrál nyúl családja” – írta 1941-ben Berlinből.

(Gárdos Bálint)

Az év eleji könyvdömping egyik szembeötlő sajátossága, hogy – nyilvánvalóan a közelgő elnökválasztással összefüggésben – a szokásostól is nagyobb arányban jelennek meg politikai témájú könyvek Franciaországban, és nem csupán elemző kötetek. Például Patrick RAMBAUD ötkötetes, Sarkozyról szóló „sagájának” befejező darabja, amelyet hatalmas várakozás előzött meg, és amely – az előzőekhez hasonlóan – valószínűleg szintén bestseller lesz. A szerző nálunk sem ismeretlen: az 1997-ben *La Bataille* címmel megjelent, Goncourt-díjjal jutalmazott regényét magyarul is olvashatjuk (*A csata*, Ab Ovo, 1999). A francia államelnököt és „udvartartását” igen vitriolosan bemutató műhöz Rambaud a francia irodalomban oly népszerű és nagy szerepet betöltő – királyi udvarokról szóló – krónikákból merített ihletet, kölcsönzött stílust; nagyon olvasmányos, szellemes „mémoire”-t alkotott.

Daniel PENNAC (lásd KH 2008005) könyvei szintén nagy példányszámban szoktak megjelenni (a legutóbbi például százhusz ezer példányban), és mindig sikert aratnak. A *Journal d'un corps* (*Egy test naplója*) rendkívül eredeti ötlettel áll elő: a narrátor tizenkét éves korától, 1935-től nyolcvanhét éves koráig, haláláig részletes naplót vezet teste változásairól. A szokásos, lelki életünk rezdüléseit megragadni kívánó, az érzelmi szférára koncentrált közelítésmód helyett tehát konkrét testi jelenségek anatómiai leírásából áll össze a kötet. Különlegessége az is, hogy egyszerre olvasható lineárisan, regényként, de címszavak szerint is, azaz az indexben kikereshetők az olvasót különösen érdeklő szavak: pl. emóció, energia, erekció stb. A könyv – az író-tanár Pennac-ra jellemző módon – jól szerkesztett, okos, mindazonáltal sok ponton megható és a legtriviálisabb testi valóság megragadásában is költői tud lenni.

Tekintélyes életművet tudhat magáénak a hetvenöt esztendő Philippe SOLLERS, akiről azt szokták mondani, hogy regényei olyanok, mintha ugyanannak a nagy műnek lennének a fejezetei: költészet, festészet, zene és metafizika találkozásából születik meg minden egyes története. Új könyvében – *Léclaircie* (*Kiderül*, Gallimard) – a gyermekkori nővérére, a hat évvel idősebb nevű jelenlegi szeretője egykori nővérére, a hat évvel idősebb Anne-ra emlékezteti, ezzel indul meg a visszaemlékezés sora. Gyönyörű a regény kezdő jelenete: a főhős egy fekete-fehér fotót nézeget, amelyen ő látható kétévesen a családi kertben, egy hatalmas cédrus alatt. Ebből a képből indul a narráció a prousti reminiscencia-technika szerint. A mű a rendkívüli testvéri szeretet, majdhogynem szerelem regénye, egyszersmind a Sollersnek oly kedves festőóriások (Picasso és Manet) előtti tisztelgés is.

FRANCIA

Anne WIAZEMSKY neve elsősorban színésznőként ismert hazánkban: ő az, aki tizenkilenc évesen a francia újhullám egyik legnagyobb alakjának, Jean-Luc Godard-nak a szerelme, múzsája, felesége lett. 1988-tól kezdve rendszeresen publikál szépirodalmi műveket. 2012 elején jelent meg *Une année studieuse* (*Egy dolgos esztendő*, Gallimard) című könyve, amely alapvetően önéletrajzi ihletésű írás: miután 1966-ban megnézte a *Bolond Pierrot* című Godard-filmet, Anne levelet írt a rendezőnek, aki nem sokkal ezután találkát kért tőle – ilyen egyszerűen indult szerelmük története. 1967-ben Godard már a *Kínai lányt* forgatta, amelynek címszerepét Anne-ra írta. Wiazemsky regénye természetesen nem csupán kettejük szenvedélyes kapcsolatának története, hanem magával ragadó, izgalmas korkép a hatvanas évek végének francia társadalmáról, a párizsi értelmiségről, a diákmozgalmakat előkészítő egyetemi létről (Daniel Cohn-Bendit-val az élen).

Sylvain TESSON (lásd KH 2008008) nomád utazó-író legújabb kalandját és annak irodalmi termékét egyaránt imádták az olvasók és a különféle médiumok: a Himalájában és a Góbi-sivatagban megélt kalandjai után bevette magát egy 3×3 négyzetméteres faházba a Bajkál-tó partján, ahol teljes magányban, önellátó módon létezett hat hónapon át a szibériai hó és fagy birodalmában. A nem mindennapi tapasztalásból született, az emberi sorsról, a civilizációkról szóló napló legfontosabb kifejezése talán a „voyage immobile”, azaz a mozdulatlan utazás.

Mostanában sokan és sokat elmélkednek azon, mi lesz a jövője a könyv nevű találmánynak. Közéjük tartozik az OuLiPo oszlopos tagja, a játékos szellemű biciklista Paul FOURNEL (lásd KH 2007002) is. A napokban jelent meg *La liseuse* (P. O. L.) című regénye (a címet egyetlen szóval lefordítani nehéz feladat, mert egyszerre jelent elektronikus könyvet, olvasólámpát, könyvmolyt, levehető könyvborítót), amelynek története azzal indul, hogy egy kiadó igazgatója először vesz kézbe egy high-tech elektronikus könyvet, és abban a pillanatban inogni kezd az egész addigi élete. Természetesen Fourneltől mi sem áll távolabb, minthogy háborút robbantson ki régi és új között: a lényeg az olvasás szentsége, a soha el nem múló öröm, amit egy jó mű elolvasása tud csak kiváltani – akár papír alapú, akár elektronikus az a bizonyos könyv.

(Klopfer Ágnes)

Elhunyt Christa Wolf. A 82 éves szerzőnőt elsősorban mint az NDK-irodalom kiemelkedő személyiségét tartották számon, s annak ellenére, hogy műveit keleten és nyugaton egyaránt széles közönség olvasta, művészetének megítélésében, úgy tűnik, csak ritkán tudott, tud elvonatkoztatni a kritika ettől a tényről. Ennek oka részben abban kereshető, hogy ambivalens volt Wolf és a német pártállam viszonya. 20 évesen már párttag volt, meggyőződéses szocialista, az SED Központi bizottságának jelöltje, aki hamarosan kegyvesztetté vált, mivel bírálni merészelt a párt doktrínáit. Hannelore Piehler, az *Aus halben Sätzen ganze machen. Sprachkritik bei Christa Wolf* (*Fél mondatokból hogyan lesznek egészek. Nyelvkritika Christa Wolfnál*) című kötet szerzője a Berliner Literaturkritik honlapján megjelent méltatásában részben felülírja ezt az álláspontot, amikor Wolfot a teljes német irodalmon belül a második világháború utáni időszak legjelentősebb írónőjének nevezi. Ugyanakkor ő is rámutat, mennyire fontos elem az NDK a szerzőnő életében: „Az NDK történelem központi eseményei szorosan összefonódnak Christa Wolf nevével: 1965-ben a párt 11. plenáris ülésén hevesen harcolt a művészet jogáért a szubjektivitásra, amikor pedig az NDK megvonta Wolf Biermantól az állampolgárságot, más értelmiségiekkel együtt nyilvánosan tiltakozott.” Ennek ellenére Wolf azon kevés kiváltságos szerző közé tartozott az NDK-ban, aki külföldre is utazhatott. Rövid ideig IM-Margereite néven pár jelentést is írt kollégáiról, ám a csupa dicsérettel nem sokat tudott kezdeni a Stasi. A Wolfról szóló megfigyelések anyaga ezzel szemben mintegy 42 kötetre rúg. És habár a Biermann-eset után maga is eljárt a disszidálás gondolatával, az 1989-es fordulatkor az NDK felszámolása helyett mégis annak megreformálása, az emberarcú szocializmus mellett tett hitet. Irodalmi pályáján második műve, a *Der geteilte Himmel* (*Kettészelt ég*, ford.: Kovács Vera, Európa, 1964) hozta meg számára az elismerést. Jellegzetes, sajátos stílusára a *Nachdenken über Christa T.* (*Ki volt Christa T.*, ford.: Rónai Ilona, Európa, 1976) című elbeszélésében talál rá. Ez a „saját tapasztalaton nyugvó, igazsághoz hű kitaláció” és a kifejezetten személyes, radikálisan szubjektív ábrázolás válik védjegyévé. Ez adja legismertebb és legelismertebb műve, a *Kassandra* (ford.: Gergely Erzsébet, Magvető, 1986) eleméntáris erejét is. A trójai háború után foglyul ejtett, látnoki képességekkel megvert királylány tisztán látja jövőjét, illúziók nélkül néz kivégzése elé. Emlékezése a trójai háború szubjektív, női olvasata. A mű értelmezéseiben ezért egyszerre tekintik azt az NDK rendszerre, és a patriarchalizmus radiális kritikájának. Magyarul a *Kindheitsmuster* (*Visszaperelt emlékezet*, ford.: Gergely Erzsébet, Magvető, 1980) és a *Störfall – Nachrichten eines Tages* (*Üzemzavar. Egy nap hírei – Csernobil*, ford.: Gergely Erzsébet, Magvető, 1988) című művei olvashatók még. Wolf írói pályája azonban nem ért véget az NDK megszűnésével. A fordulat után nem sokkal később megjelent rövid novellája, a *Was bleibt*, vagyis *Mi marad* időn belül a német–német irodalmi vita gyújtópontjává vált. Utolsó műve a 2010-ben megjelent *Stadt der Engel oder The Overcoat of Dr. Freud* (*Az angyalok városa, avagy The Overcoat of Dr. Freud*). (Lásd még KH 2010017).

NÉMET

Új regénnyel jelentkezett Julia FRANCK. A 2007-ben *Mittagsfrau* (lásd KH 2007003) című regényével a Német Könyvdíjat elnyerő szerzőnő hatodik kötete *Rücken am Rücken* (*Vállvetve*) címmel jelent meg. A két testvér szemszögéből elmesélt történet az NDK-ban játszódik az ötvenes években, és a berlini fal megépítéséig tart. Ella és Thomas a rideg szobrász Käthe gyermekei. A koncentrációs tábor is megjárta anya érzelmileg teljesen elhanyagolja őket, sorsukat pedig később is elnyomás, megalázás és erőszak kíséri. Abban, úgy tűnik, nagyjából egyetért a kritika, hogy ez a regény nem éri el a könyvdíjas mű színvonalát, arról azonban már megoszlanak a vélemények, miért. Van, aki szerint a sztori megkapó és megrázó, a szimbolika azonban helyenként erőltetett, a nyelvezet olyan merev, mintha nem csupán néhány évtizeddel, hanem évszázadokkal ezelőtt játszódna a történet. A *Süddeutsche Zeitung* recenzense viszont mindezek ellenére az NDK-ról szóló radikálisan szubjektív könyvként ajánlja a művet az olvasók figyelmébe.

Marlene Dietrich és Leni Riefenstahl. Elsőre úgy tűnhet, semmi közös sincs e két különleges nőben. Habár mindketten berliniek és a filmiparban keresték helyüket, Dietrichből hollywoodi diva lett, míg Riefenstahl Hitler propaganda- és az 1936-os olimpiáról készült filmek rendezőjeként vált híres-hírhedtté. A politológus végzettségű Karin WIELAND most kettős életrajzot jelentetett meg róluk *Dietrich und Riefenstahl. Der Traum von der neuen Frau* (*Dietrich és Riefenstahl. Az új nő álma*) címmel. A szerzőnő pusztán egymás mellé állítja a két életutat, anélkül, hogy egymásra vonatkoztatná vagy kommentálná őket, amit a kritika egy része üdvözlő, míg a másik tábor a legnagyobb mulasztásnak tekint.

(Paksy Tünde)

OLASZ

A Rizzoli kiadó téli katalógusát böngészve több ígertes újdonságra bukkanhatunk. A milánói nagy kiadó – mint mindig – most is egyfelől a színvonalas, népszerű irodalomra alapoz néhány jól ismert szerzőt választva védjegyül, másfelől az elsőkönyves fiatalok számára nyújt megjelenési lehetőséget. A sikerszerzők között említhetjük Giancarlo DE CATALDO nevét, aki nálunk egyelőre még sajnos ismeretlen, pedig a *Romanzo criminale (Krimi)* című dokumentumregénye annak idején (2002) az év irodalmi eseménye volt, azóta film is készült belőle. De Cataldo az úgynevezett közéleti irodalom művelőjének számít Olaszországban, ahhoz a vonulathoz tartozik, amelyet a maffiaellenes harcáról híres újságíró, Roberto Saviano képvisel. De Cataldo szintén nem hívatásos szépíró, a római fellebbezési bíróság bírója, és már csak hivatásából adódóan is elsősorban az igazság kérdése izgatja. Ez a címe legújabb könyvének is: *In giustizia*, kb. „az igazságszolgáltatásban”. Ő maga így mutatja be művét: „Ezt a művet harminc évig hordoztam magamban, egy bíró története, aki még hisz az igazságszolgáltatásban. Az én bírói létem története, de valamegyest Olaszország története is egy olyan ember szemszögéből, aki a bíróságokon élte mindennapjait, és aki most a példaértékű ügyeken keresztül meséli el azt. Szereplői megtévedt emberek, vagy olyanok, akik harcoltak valamiért, olyanok, akik védekeztek, vagy éppen olyanok, akiket elítéltek. És az, akinek mindezekről ítélnie kellett. Nem az igazságszolgáltatásról szóló könyv ez, hanem az igazságszolgáltatásé – azért írtam, hogy magam is megértssem, hogy megmentssem azáltal, hogy elmesélem, hogyan is állnak a dolgok a politika és a fekete krónika keltette hisztériáitól függetlenül. Az igazságszolgáltatás egy törekvés, amit minden egyes nap tette kell váltani. Sosem szabad feladni. Szüntelenül küzdeni kell érte, különösen napjainkban, amikor, úgy tűnik, sokan szeretnének lemondani róla”.

Hasonló törekvésű szerző az ugyancsak az igazságszolgáltatásban dolgozó Gianrico CAROFIGLIO is, aki a kortárs olasz irodalomban a Leonardo Sciascia által egy nemzedékkel korábban elindított a palermói Sellarico „giallo legale”, azaz bírósági krimi folytatója. A palermói Sellarico kiadónál megjelentek hőse az általa teremtett figura, Guido rüséget, amelyeknek hőse az általa teremtett figura, Guido Guerrieri ügyvéd-nyomozó. A Rizzoli publikálta új könyv, az *Il silenzio dell'onda (A hullám csendje)* egészen más „vizekre” vezet az olvasót: főhőse, Roberto Marías hónapok óta minden hétfőn az olvasót: főhőse, Roberto Marías hónapok óta minden hétfőn és csütörtökön analízisbe jár egy pszichiáterhez. Leül, és gyakran mesélik, hogy egy szót sem szól. Másszor előtörnek belőle az emlékek, és megelevenedik a múlt, amikor az apjával együtt szörföztek az óceán hullámain. Aztán előjön az az idő is, amikor titkosügynökként dolgozott, amikor megtudta, mi a cinizmus, a korrupció, a félelem. Kívül is, de a saját lelkében is. Megtanult másokat félrevezetni, elárulni és nyomtalanul eltűnni. Ez az élet megrészegítette és felkavarta. A pszichiáter szavai, a már-már hipnotikus kószálás Róma utcáin, a találkozás Emmával, akit hozzá hasonlóan a bűn megvallhatatlansága gyötör, a tizenegy éves Giacomo hozzásegítik őt, hogy újra felszínre kerüljön.

Dacia MARAINI neve Magyarországon inkább a *Marianna Ucría hosszú élete* című regényéből készült film alapján lehet ismert az olasz irodalmat kedvelők számára, holott hazájában az írónt hosszú pályája, számtalan díja, irodalomszervező tevékenysége folytán immár az irodalom nagyasszonyaként tartják számon. A *La Grande festa (A Nagy Ünnepe)* című új könyve is egy hosszú élet jelentős találkozásainak dokumentuma: ebben a bensőséges hangvételű könyvben Dacia Maraini azokra emlékezik, akiket szeretett, akik őt szerették, és akik már csak az emlékezet által élnek. „A távoli gondolatok kertjéből” előhívja nővérét, Yukit, apját, Foscot, férjét, Alberto Moraviát, kedves barátait, Giuseppe Morettit, Pier Paolo Pasolinit és Maria Callast, aki ebben a visszaemlékezésben az emberek többsége számára ismeretlen törekenységében és sérülékenységében jelenik meg. Az elbeszélésnek Dacia Maraini szerint olyan ereje van, mint egy nagy ünnepnek, újra magához ölelheti szeretteit és kifejezésre juttathat egy olyan érzést, amelyet manapság inkább elfedni, megtagadni, álcázni akarunk.

Napjaink olasz irodalmának másik népszerű írója a fiatalabb generációból Silvia BALLESTRA, aki *Le colline di fronte (A szemközti dombok)* című új könyvében Tullio Pericoli az egyik leghíresebb kortárs olasz képzőművész, illusztrátor életét dolgozza fel. Ballestra műve olvasható dokumentumregényként, fejlődési regényként, de pusztán fikciót is, hiszen az alcím is erre biztat: *Utazások Tullio Pericoli élete körül*. Az utazás során a „boom” korszak, a ’60-as évek Itáliájának, Milánójának művészeti élete bontakozik ki előttünk, a művészsors, az értelmiségi szerepvállalás nagy kérdései.

Egy másik nevezetes milánói kiadó, az Adelphi, amelynek fő profilja elsősorban az európai és a világirodalom klasszikusainak kiadása – és mint ilyen, az Olaszországban is nagy sikerű Márai-sorozat gazdája – 2011 végén megjelentette Curzio MALAPARTE *Tecnica del colpo di Stato (Az államcsíny technikája)* című művét. Malaparte neve a magyar olvasók számára esetleg a *Kaputt* című regénye alapján derenghet fel. Ez a kézikönyvéhez hasonló címet hordozó mű 1931-ben Franciaországban jelenthetett meg, mivel mindazokban az országokban, ahol „a szabadságot elfojtották, ahol azt Trockij hevesen támadta, ahol azt Hitler nyilvánosan elégette”, tiltólistán volt, hazájában Mussolini személyes parancsára a szerzőt hosszas zaklatásnak vetették alá. A *Tecnica del colpo di Stato* jelentette ugyanakkor Malaparte első komoly külföldi sikerét, és bár a XX. század első évtizedeinek politikai diktatúráit elemzi, máig érvényes megállapításokat tesz.

És végül a Mondadori kiadó háza tájáról: egy életmű-összegzéssel köszönti a kilencven éves Raffaele LA CAPRIAT, aki nálunk sajnos ugyancsak ismeretlen, az *Esercizi superficiali. Nuotando in superficie (Felületes gyakorlatok – a felszínen úszva)* című gyűjteményes kötettel. Az új könyv egyben a kiadó egy új sorozatának (*Libellule – Szitakötők*) első darabja, és az író gondolatait, megfigyeléseit, elmélkedéseit tartalmazza, amelyek a mai Olaszországról szólnak és természetesen Nápolyról, a „nápolyiság”-ról, annak minden örömeivel, büszkeségével és fájdalmával együtt.

(Lukácsi Margit)

OROSZ

Kiválasztották 2011 tizenöt legjobb novelláját az oroszok, s Jurij Kazakovról elnevezett díjjal jutalmazták. Néhány cím: *Mandarinok* (VI. Kozlov), *Az idő körülménye* (A. Matvejeva), *Egy jó dolog* (Sz. Noszov), *Az idősebb nő* (I. Szaveljev), *Így írt Zarathustra* (I. Florov), *Késői csengetés* (L. Juzefovics), *A tilos gondolat* (K. Buksa).

Sokat foglalkoztak tavaly a cenzúrával, könyv jelent meg a történetéről (*A cenzúra Oroszországban – a történelem és a jelen*), az Ufó nevű folyóiratban is taglalják, ki hogyan juthatott tiltott művekhez. Egyes könyveket ki sem juttattak kereskedelmi forgalomba, csak belső, bizalmas használatra nyomtatták. Ilyen volt Hruscsov személyi kultuszt leleplező beszéde is a XX. pártkongresszuson. Russell, Heisenberg, A. Schweitzer, M. Eliade hasonló sorsra jutott, az úgyszintén igen szűk körben hozzáférhető Roger GARAUDY *Parttalan realizmus?* című könyve pedig hatalmas botrányt keltett (jellemző napi adat róla: Jelenlegi ára: 300 Ft, valakimegveszi.blogspot.com/.../roger-garaudy-parttalan...). A szovjet irodalomtörténész elvtársak enyhén szólva zokon vették, hogy az ő magasztos realizmus-kategóriájukat valaki így kitágítja, kiárusítja... Ez revizionizmus – kiáltották, ki is zárták érte a szerzőt a Francia Kommunista pártból, jegyzik meg úgyszintén, s egy füst alatt kihordják a szovjet könyvtárak nyilvános részlegeiből összes többi könyvét, a *Válasz Sartre-nak* címűt és a *Szabadság grammatikáját*. Ha már ott voltak, megnézték közelről a közkönyvtárakat, mi is mérgezi bennük az egyszerű olvasót. Platón, Kant, Schopenhauer, Descartes, Szolovjov mellett 992 szépirodalmi tétel került a veszélyes kategóriába, közte Homérosz, Dante, Goethe, Dosztojevszkij, Tolsztoj egyes művei.

Az Ufó című lapban hosszasan értekeznek (és fordítanak) a szerelemről is. Barthes, de Sade, Platon, Lacan és a Talmud mellett az *Anna Karenina* házasságkonceptóját fejtegetik. Könyv is jelent meg a szerelemről/szeretetről (az oroszban ez ugyanaz a szó, s a továbbiakban is választásra kényszerül köztük a magyar nyelven író), Mihail EPSTEJNTŐL: *Sola Amore. A szeretet öt kiterjedésben* címmel (Ekszmo, 2011). Egy új tudományág, az „erotológia” megalapozása készülődik itt, ami a szexológiával ellentétben nemcsak a fizikai, hanem a pszichológiai, esztétikai, nyelvészeti, vallási vonatkozásait is szemügyre veszi a tárgyának. Szellemi, érzelmi, érzéki megnyilvánulásai tárulnak fel így a tárgyalt területnek: a vágy csodái, a képzelet magasröplése, a gyengédség, a fájdalom... Erős a felütés: egy (nálunk is, és nemcsak az ősmagyar mitológiában használt) imaginárius etimologizációval a человек (ember) szó tövében felfedezni vélik a love (középen kurziválva) szócskát mint gyököt. Ennek eredőjeként az ember szeretni s szeretve lenni teremtett lény, aki arra hivatott a Szentírás szerint is, hogy (immár tegezve): „возлюби ближнего своего как самого себя”, azaz szeresd (közeli) embertársadat, mint tenmagadat. Ez határozza meg az emberség fokát A. Blok szerint is: „csak a szeretett ember tarthat igényt az ember névre”. A szeretet teszi lehetővé, hogy az ember teljes mértékben betöltsse saját hivatását, lehetőségeit, terét. A szerető és a szeretett (az oroszban ez is lehet ugyanaz a szó: „любимый”), személyében nyílik ki, borul virágba és tükröződik az egész világ. Ez a személy elkezd észrevenni azt, ami mellett korábban elment, ami azelőtt beleveszett az általános közönybe. A „szeretettből, szeretet alapján” orosz fordulatban az jut kifejeződésre, hogy valamit önként, belső indítatásból, nem pedig külső elvárás, kötelezettség szerint, avagy hamisan, ímmel-ámmal, mechanikusan végzünk. A könyvben Epstein összegyűjti a legkülönbébb szerelem-meghatározásokat – írótól, filozófusoktól („Szeretni nem más, mint megtalálni más boldogságában a sajátunkét”, Leibniz), ez azonban nem elégíti ki a szerzőt, így más szakmák képviselőit, sőt az utca emberét is bevonja. Néhány válasz – melyiket választják?

„**A Szociológus:** A szeretet azért unikális érzés, mert nem valamiféle funkciókkal vagyunk benne képviselve, hanem pusztán magunk által. Ritka és veszélyes foglalkozás: nem úrhajós, alpinista, felderítő benne az ember, hanem egyszerűen önmaga. **A Pszichológusnő:** A szerelem – önhipnózis. Egy másik képével hipnotizáljuk magunkat, s ettől elkezdünk folyamatosan függeni tőle. **Férfikollégája:** Drog. Pontosabban egy személyiség szelektív, narkotikus függése a másiktól. **Egy matematikus hallgatólány:** Két véges lény végtelen viszonya. **Titokzatos, „pecsorini” külsejű férfi:** észrevétlenül magamhoz vonzom a másik akaratát, úgy, hogy szabadnak érezze magát, s eközben csak engem kívánjon. **25 év körüli szépség, egy elit közgazdasági kar végzőse:** Ez csak mítosz. Mint az örökmozgó a fizikában, az egyszarvú a zoológiában, az Atlantisz a földrajzban, a Filozófusok köve az alkímiában. A szerelem egy, a költők által létrehozott mítosz. **A Fényképész:** Foglalkozási ártalom nálam a fényképszerű arcmemória. Szerelmünk arcát viszont nem lehet megjegyezni – megjegyjtja az emlékezet filmjét.”

(Gilbert Edit)

SPANYOL

Ha január, akkor retrospekció helyett tekintsünk előre, és nézzük meg, milyen csemegéket tartogatnak az új évre a könyvkiadók. Avagy rendhagyó újévi fogadalom következik, a „mit szeretnék feltétlenül elolvasni az idén?” témakörében.

Kezdetnek mindjárt itt van, amit leginkább várok: Martín KOHAN legújabb regénye, a *Bahía Blanca*. A szerzőre még Buenos Airesben hívta fel a figyelmemet Celina Manzoni irodalomtörténész: amikor megkértem, ajánljon kortárs argentin olvasnivalót, habozás nélkül Kohan nevét vágta rá. És persze nem véletlenül: Kohan 45 éves, és máris rengeteg kötetet és a legnevesebb kiadók támogatását tudhatja magáénak. Első regényét (*La périda de Laura*) 26 esztendő korában adta ki, és a rá következő évben már a Beatriz Viterbo Kiadóval dolgozott együtt, ahová bekerülni egyet jelent a kanonizációval. Későbbi köteteit nem kisebb kiadók, mint az Alfaguara, a Mondadori és a Sudamericana jegyzik, a legfrissebb mű pedig a spanyol Anagrama kiadó gondozásában jelent meg. Az előzetes előrejelzések szerint a *Bahía Blanca* meglepetésekkel teli antiregény, a *Bún és bűnhődés* különös szemszögű, íróniával fűszerezett, kortárs adaptációja. A főhős, Mario Novoa argentin nyelvész, aki Bahía Blancába, ebbe a távoli városba menekül felejteni. Az alaptörténet egy szerelmi háromszög: Patricia elhagyta Mariót Lucianóért, akit röviddel ezután meggyilkolnak. Bahía Blanca így válik tehát a felejtés metaforájává: egy tökéletesen negatív város, ahol Mariano minden erejével az új filozófia – mindig mára gondolni, mindig másutt lenni, folyvást változtatni a témát – gyakorlásának szenteli magát. A város maga pedig nyomasztó volta ellenére, sőt talán épp ezért lesz ideális színtere Mario tagadásának, az örökös fikcióteremtésnek, a kioltásnak. Ahogy a szerző mondja egy interjúban: „A felejtés epikáját igyekeztem megírni, arra törekedtem, hogy főhősöm a felejtés hőségévé váljon.” A felejtés mechanizmusa ugyanis, legalábbis narratív szempontból, épp az emlékezéséhez hasonlít, és ugyannyi erőfeszítést, elhivatottságot és alaposságot igényel, mint amaz. Ami pedig a várost illeti, a szerző tulajdonképpen nem is helyszínként, sokkal inkább aktív szereplőként tekint Bahía Blancára, ezáltal részévé teszi annak a latin-amerikai írói hagyománynak, amely a márquezi Macondótól Rulfo Comaláján keresztül Onetti Santa Mariájáig húzódik (azzal a kis eltéréssel, hogy Bahía Blanca valóságos hely): a szereplővé emelt város szinte végzetyszerűen magában hordozza, előidézi az eseményeket, nagyon is cselekvő szerepet töltve be a műben.

Ugyancsak az Anagrama jelenteti meg a mexikói Juan VILLORO (1956) legújabb regényét. A címe *Arrecife* lesz, és februárra várható a megjelenése, mégpedig egyszerre legalább három helyen – Mexikóban, Spanyolországban és Argentínában –, miközben készül a francia fordítás is. A kiadó sajtótájékoztatója szerint „nem túl hosszú, kétszázegynéhány oldalas” regényre számíthatunk, ami ugyanakkor „nagyon örült”, „pergő ritmusú, rendkívül eredeti, kiváló mű”, és lesz benne egy kis erőszak is – ennél többet azonban nem árulnak el róla. Ha a bejelentésből le is vonjuk a kötelező reklámfrázisokat, akkor is izgalmasnak ígérkezik Villoro legfrissebb regénye; a spanyol nyelvterületen ismert és joggal elismert szerző számos írásából Magyarországon mindössze egyetlen novella jelent meg 2003-ban, a *Harc a párduccal* című elbeszéléskötetben.

Ugyancsak izgalmasnak ígérkezik Gustavo Martín GARZO (1948) *Y que se duerma el mar* című kötete a Lumen kiadó gondozásában. A szerző eredetileg pszichológus, de amikor 1994-ben az *El lenguaje de las fuentes* című kötetéért díjat nyert, már három regény és kiadott irodalomkritikai munkásság állt mögötte. Valladolidban született, katolikus családban, ami a műveiben is folyvást nyomot hagy: katolikus neveltetése következtében alaposan ismeri a valóság szimbolikáját, ezt alakítja irodalmi nyersanyaggá. Műveiben a jobbára vidéki környezetben játszódó, „realista” történet rendszert mágiával, archetipikus alakokkal népesül be, és éppen ez a feszültség teszi vibrálóan érdekessé a könyveit. Az *Y que se duerma el mar* Szűz Mária életének premitikus történetét beszéli el.

Végezetül pedig álljon itt két újévi „szencáció”, hiszen nem telhet el év anélkül, hogy egy rejtett padlásról vagy kiadói fiók mélyéről elő ne bukkanna valami régi érdekesség. Nemrégiben, Cortázar halálának évfordulójára csodálatos módon egy kötetnyi eddig publikálatlan írás került elő, most pedig José SARAMAGO halála (2010) után nem sokkal akadtak egy elveszett könyvre: a *Claraboyát* 1953-ban írta a szerző, ám a kötetnek a kiadóban nyoma veszett. Amikor negyven (!) évvel később megtalálták, Saramago már nem akarta kiadni, de szabad kezet adott örököseinek, hogy halála után rendelkezzenek vele, ahogy akarnak. A tavalyi év végi portugál kiadás után idén tavasszal valószínűleg egyszerre jelenhet meg a mű spanyolul, olaszul és katalánul is.

A másik „talált” mű Federico García LORCÁTÓL származik, ezúttal az összegzés jegyében: a *Galaxia Gutenberg Irodalmi klasszikusok* sorozatában egy kötetben publikálja most Lorca összes színdarabját, köztük néhány eddig kiadatlan vázlatot, befejezetlen vagy átnézetlen szövegkezdeményt. Ha még Lorca rajzai is mellettük lennének, számomra mindenképp az volna a legmúltóbb összegzés – de erre, gondolom, várunk kell egy következő évfordulóig.

(Kutasy Mercédesz)

GR
ES
SAI
FER
DINA
ND

SOK
AN
MÁ
SOK

sóhaj